

Людмила Афанасьєва

Мелітопольський державний педагогічний університет ім. Б. Хмельницького

МІЖКУЛЬТУРНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ В КОНТЕКСТІ СУЧАСНИХ СОЦІАЛЬНИХ КОМУНІКАЦІЇ СТУДЕНТСТВА

Сьогодні свобода розвитку людини всередині будь-якої системи соціальних зв'язків стає ознакою високої внутрішньої культури, оскільки означає не тільки змогу самостійно давати раду життєвим викликам і проблемам, але і вмінням спрямовувати життя в оптимальне для саморозвитку русло. І геть не с проста Інститут майбутнього в США, який упродовж більш ніж 47 років своєї діяльності в дослідженні й моделюванні майбутнього, до найважливіших обумов успішної самореалізації індивіда найближчого майбутнього відносить поряд з такими навичками, як розумінням смислів, соціальним інтелектом та адаптивним мисленням і міжкультурну компетентність. Очевидно, що суспільство, що стає дедалі більш різноманітним і культурну основу якого віднині формує не лише домінуючий етнос, породжує нові потреби й запити, якщо воно відчуває свою відповідальність і перед своїми новими громадянами.

Тому не дивно, що сьогодні в центрі уваги соціальної теорії і практики перебуває як зв'язок між теорією і практикою, так і активізація сталого культурного розвитку, сконцентрованого на діалозі.[6]

Тому, дослідження широкого кола питань міжкультурних компетентностей сьогодні є предметом уваги учених різних галузей соціальної науки. Проблема взаємодії культур на персоналізованому рівні піднята ще давніми греками та Фомою Аквінським, стала в постмодерністському її варіанті (Л. Вітгенштейн, Ж. Дерріда, Ж. Ліотар, Р. Рорті, М. Фуко) ключовою для розуміння свідомості та буття. Методологічну основу становлять й праці широкого кола зарубіжних та вітчизняних фахівців з діалогу культур (В. Біблер, М. Бахтіна, А. Смирнова та інші), інтеркультуралізму (Г. Гертц, Г. Гофстеде, М. Нуссбаум, А. Раттансі), мультикультуралізму (Ю. Габермас, В. Кимліка, Ч. Тайлор), міжкультурної взаємодії в соціумі (С. Бочнер, Дж. Гартлі, В. Кимліка, А. Солодка) та інших авторів. В аналізі типів взаємодій «Я» і «Іншого», що взаємно конструюються і не існують одна без одної ми опирались на концепти П. Бергера, Т. Лукмана, М. Мід, А. Шютца і інших авторів. Однак незважаючи на глибоке опрацювання окремих аспектів даної проблеми, праць присвячених системному і цілісному аналізу цієї проблеми в українському суспільстві сьогодні бракує.

Зазначимо, що останнім часом в Україні, в міському суспільному просторі а саме в молодіжному середовищі все частіше стали проявлятися ксенофобські настрої. Все помітнішою стає діяльність праворадикальних молодіжних організацій, поява та поширення расистської символіки та літератури, зростає число актів вандалізму та кількості злочинів, здійснених під впливом ксенофобських установок. Хоча ці випадки нечисленні й не знаходять значної підтримки серед молодих людей, їх прояв не може лишатися поза увагою суспільства. [1]

Особливою стратою є сучасний український освітній простір вищої школи, який останніми роками характеризується зростанням етнокультурного розмаїття, збільшенням кількості іноземних студентів. На сьогодні в Україні навчаються майже 64 тисячі іноземних студентів зі 148 країн світу. Найбільше приїжджають із Азербайджану, Туркменистану та Індії. [2]. Наслідком такого стану речей часто стає ускладнення стосунків між ними, які знаходять прояв в агресії, відкритій зневазі, які провокують як вітчизняні, так і іноземні студенти.

Відтак науково обґрунтований підхід до пошуку гуманних шляхів запобігання загостренням і практичного подолання міжкультурних протистоянь між етносами, конфесіями незалежно від причин їх походження, дає всі підстави для уможливлення етнокультурного зростання як чинника продуктивної людської комунікації у різних площинах суспільного життя.

Оскільки саме орієнтація молоді на зближення з представниками інших культур є передумовою формування відкритої суспільної системи демократичного зразка, соціальні аспекти впливу на формування міжкультурної комунікації як готовності особистості до сприйняття інших культур і реального різноманіття світу стають важливою площиною для переоцінки сучасних параметрів і рівня розвитку вищої освіти. В цих умовах моделювання освіти майбутнього передбачає не лише формування в студентів певної системи знань, а й розвиток духовності в контексті гармонійної взаємодії всіх індивідуальних процесів світосприймання та становлення освіти як фактора розвитку культури та діалогу культур. Разом з тим, сучасна освітня парадигма, ґрунтуючись на ідеях унікальності кожної особистості, необхідності системного розвитку її здібностей і обдарувань, задоволення освітніх потреб, надання можливостей для формування інтелектуального й творчого потенціалу, закладання основ особистісної самореалізації й життєвого самовизначення молоді людини та формування її здатності до оптимального самовиявлення в умовах постійно зростаючих запитів суспільства, висуває певні вимоги як щодо культури комунікації, так і рівня міжкультурних комунікативних навичок студентства[3].

За вказаних умов, набуті й закріплені на практиці соціально-особистісні навички міжкультурної компетентності дозволять в процесі міжкультурного спілкування вибирати потрібні засоби відповідні до соціокультурних контекстів, створювати дискурси, обирати стратегії і тактики спілкування, прийнятні для досягнення поставлених цілей, що підвищує ефективність міжкультурної взаємодії. З іншого боку, збагачення компонентного складу набутої комунікативної компетенції такою складовою як міжкультурна – породжує якісно нову психологічну характеристику, як особливу здатність особистості здійснювати продуктивне міжкультурне спілкування та готовність на практиці дієво сприймати культурне різноманіття.

Саме тому на передній план виходить подальший розвиток – від політичного принципу «культура для всіх» до гасла на засадах партисипації «культуравсіх». Дедалі більш широко втілювана вимога спонукати по можливості всі групи громадян і всі соціальні верстви до того, щоб стати активними й такими, що самі активізують, партнерами культурного і творчого життя у міському середовищі переростає у лейтмотив сьогоденної культурної політики. Такий підхід, орієнтований на участь і активізацію, водночас сприяє й тому, що на культуру дедалі більше дивляться як на важливу точку перетину і взаємодії з іншими секторами суспільного життя, а практика розуміння інокультурності навколо нас стає практикою, насамперед, міжкультурної компетентності, як протипага зазначеному І.Кантом розщепленню міжкультурної комунікативної здібності людини.

Сучасну класичну розгортку концепту міжкультурної комунікації в практичному розрізі можна сформулювати тезисно як послідовну реалізацію кількох ідей, а саме: ідеї співставлення – це ідея показати своє обличчя, відкритись і ніколи не приховувати його; ідеї співдружності – яка є концептом культивування форми товариства, покликаною слугувати взаємозв'язаним суспільно-культурним життям індивідуумам; ідеї співучасті – яка торкається всіх трьох засад переформатування розвитку сучасної царини людських взаємин, адже «зміни» можливі лише унаслідок продуктивного діалогу «різноманіття», тобто «діалогу» цього різноманіття в сенсі напруженого обміну ідеями, що породжуються як суспільним життям, так і культурними потребами його учасників.

У контексті нашого дослідження є доцільним звернення до теорії менеджменту й практичних міждисциплінарних, зокрема соціально-психологічних напрацювань щодо механізмів формування обміну соціально-культурними цінностями. Основні етапи цієї еволюції описуються парадигмами, що відображають зміни в самому підході до осмислення феномену міжкультурної комунікації і відповідних алгоритмів соціального управління в локальних масштабах. Скажімо, культивуванню чіткої відповідності певним правилам відповідає ієрархічне управління соціальними структурами, культивуванню успіху – корпоративне управління проектами, культурі досягнення згоди в суспільстві –

демократичне і прозоре управління, що ґрунтується на принципах взаємності [4]. Подовжуючи цей ряд, з усією впевненістю можна постулювати, що сучасній культурі громадянського самоуправління, як різновиду соціальної творчості – «культурі управління мрією» – притаманні багато ознак відповідності принципам відкритості в обміні методиками і практиками досягнення соціальної гармонії в суспільстві [5]. Очевидно, що компетентність в питаннях культури вкрай необхідна управлінцям, оскільки вона знижує соціальні витрати і прискорює процеси взаємообміну цінностями в співтоваристві, сприяє прискоренню соціальних інновацій і зростанню лояльності в громаді, колективі [5].

Отже, міжкультурна компетентність студентства [1] – необхідна умова створення середовища, в якому може в принципі реалізовуватися і майбутня професійна діяльність, і будь-яка суб'єктивна громадянська ініціатива молодих людей з різним етнокультурним корінням. Разом з тим, очевидно, що оволодіння міжкультурною компетентністю є також необхідною умовою практичного виявлення релевантності європейських принципів в розбудові нового громадянського суспільства в Україні. У тій мірі, у якій міжкультурна компетентність особистості з'являється унаслідок суспільної практики, а сама комунікація на перетині культур набуває статусу суспільної цінності, сьогодні і визначається, на нашу думку, актуальність виявлення критеріїв міжкультурної компетентності та імплементація компетентнісних підходів щодо професійного ставлення до здійснення такого міжкультурного обміну у всіх царинах життя українського суспільства.

Список використаних джерел

1. *Афанасьєва Людмила. Світоглядно-ціннісний потенціал соціальності людини як чинник гармонізації культурно-освітнього простору / Л.Афанасьєва // Versus (3). – 2014 – С.34-40.*
2. *Афанасьєва Л. Міжкультурний діалог в контексті єднання України / Л. Афанасьєва, Є. Музя, К. Колева, Р. Олексенко // Українознавчий альманах. - 2017. - Вип. 21. - С. 15-20.*
3. *Афанасьєва Л. Міжкультурна компетентність як стратегема демократичного розвитку поліетнічної міської громади [Електронний ресурс] / Л. Афанасьєва // Українознавчий альманах. - 2017. - Вип. 20. - С. 62-66.*
4. *М'язова, Ірина Юріївна. Міжкультурна комунікація: зміст, сутність та особливості прояву (соціально-філософський аналіз) [Текст] : автореф. дис... канд. філос. наук: 09.00.03 / М'язова Ірина Юріївна; Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка. – К., 2008. – 18 с.*
5. *Олексенко Р. И. Аксиодуховная составляющая в становлении и гармонизации социокультурного бытия человека / Р. И. Олексенко, В. В. Молодыченко, Г. Г. Тараненко // Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії. - 2016. - Вип. 65. - С. 27-40*
6. *Олексенко Р.І. Особистість в освітньому середовищі, яке динамічно трансформується / Р. І. Олексенко, Ю. А. Васюк // Філософські обрії. - 2017. - Вип. 37. - С. 124-135.*